

Broedvogelmonitoring project
2023
SMALBROEKEN - ZUID
SOVON PLOT 5660

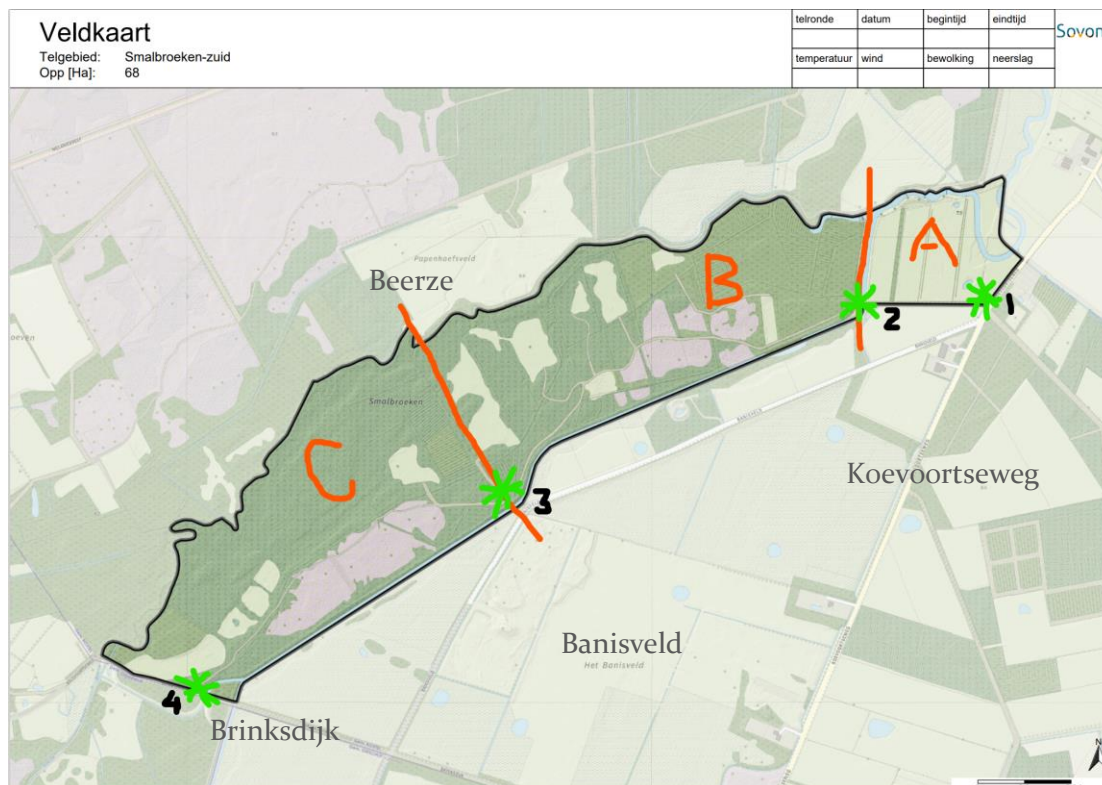
Vogelwerkgroep Natuurwerkgroep Boxtel | 9 november 2023

Inleiding

In overleg met Gijs Clements, coördinator monitoring projecten van Natuurmonumenten beheerseenheid Midden-Brabant is de Vogelwerkgroep van de Natuurwerkgroep in Boxtel in februari 2023 gestart met een broedvogelmonitoring (BMP) in het gebied Kampina – Smalbroeken - zuid. Eerder werd dit gebied al gemonitord door IVN Oosterwijk en ook de vogelwerkgroep van de WNLB in Boxtel. Onze resultaten kunnen vergeleken worden met gegevens van die eerdere studies.

Het onderzochte gebied

Het gebied Kampina / Smalbroeken - zuid is een onderdeel van het Natura 2000 gebied van de Kampina – Oosterwijkse bossen en vennen.

Het inventarisatiegebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Beerze, aan de oostzijde door de Koevoortseweg en de Koevoortse loop, aan de zuidzijde door de (gedempte) Heilooop en aan de westzijde door de Brinksdijk. Voor ons onderzoek hebben we het gebied verdeeld in 3 deelgebieden (A, B, C, zie kaart hierboven). Verschillende startpunten zijn aangegeven met cijfers 1, 2, 3, 4. Het geïnventariseerde gebied is ongeveer 65 ha groot en bevat gevarieerde landschapselementen.

In **deelgebied A** bevinden zich een aantal langwerpige percelen met extensief agrarische bestemming (gras, graan) gescheiden door houtwallen met gevarieerd loofhout (berk, eik, wilg etc.). Aan de oostelijke rand is een nieuwe meander van de Beerze gecreëerd waarlangs riet en wilgenopslag en aan de boskant ook jonge grove

dennen. Langs de Koevoortseweg en de laan aan de zuidkant staan aan weerszijden volwassen eiken. Langs de Beerze aan de noordkant is een sterk verwilderde rij loofbomen (eik, wilg, berk) afgewisseld met enkele grove dennen. De dichte ondergroei bestaat voornamelijk uit braam, brandnetel en riet. Tussen deelgebieden A en B loopt de twee jaar geleden gedempte Heilooop. Daarlangs loopt een voetpad naar de voetbrug over de Beerze.

De “gedempte” Heilooop was door de overvloedige regenval een groot deel van het voorjaar 2023 toch een snelstromende waterloop, 15 mei 2023.

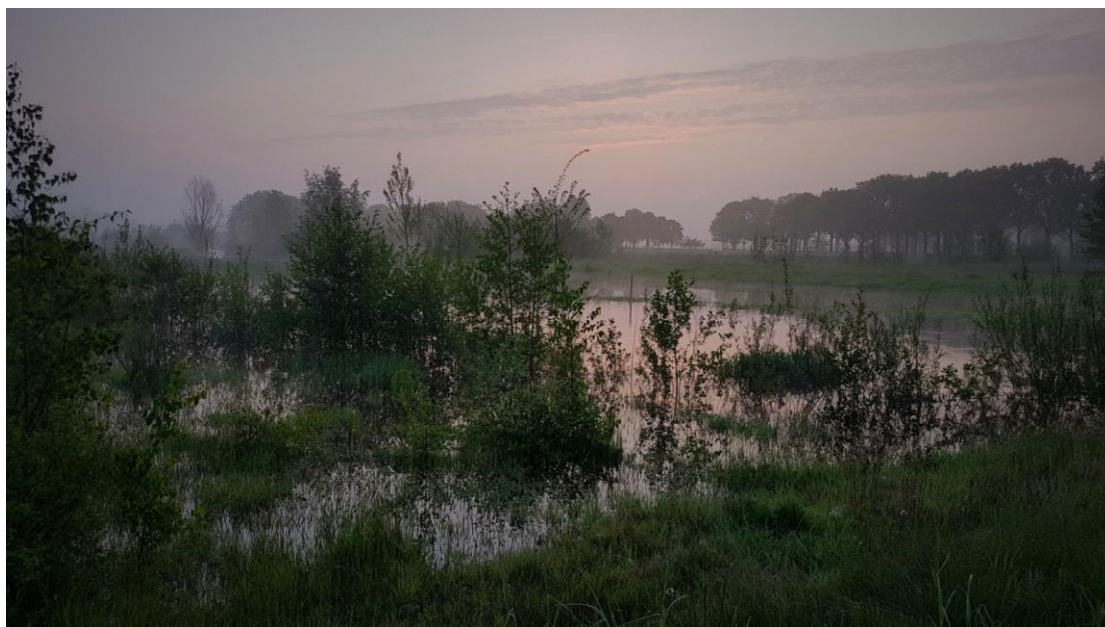
Deelgebied B bestaat voor het grootste deel uit loofbos, met enkele kleinere stukken met grove den. Het noordoostelijke gedeelte is voornamelijk eikenbos op rabatten (oud productiebos). Door de dichte ondergroei met braam, brandnetel en ook kamperfoelie is dit stuk zeer slecht begaanbaar. Daarnaast zijn er kleine en grotere weiden (de zgn. blauwgraslanden) die via oude graspaden bereikbaar zijn. Van oudsher is het bij het beheer van deze graslandjes de bedoeling dat deze in de winter overstroomd met water uit de Beerze. Daartoe zijn overlaten in de dijkes langs de Beerze gemaakt en is een vrij uitgebreid stelsel van slootjes en kleppen aanwezig. Ook wordt de waterstand uitgebreid gemonitord met op meerder plekken aanwezige watermeetputten.

Aan de zuidzijde van het gebied bevinden zich nog restanten van de voormalige dijk langs de gedempte Heilooop, waarin een uitgebreid complex met dassenburchten, mogelijk ook vossenholen. Hierlangs liggen nog een aantal kleine gebieden (lichtpaars op de kaart) met heide en op de nattere stukken gagelbossages.

Deelgebied C is grotendeels vergelijkbaar met B. Hier langs de voormalige Heilooop een uitgebreider heidegebied, deels ook zeer nat met gagel en berkjes. Het bosperceel langs de Beerze is zeer nat en tijdens ons onderzoek zijn we er maar een enkele keer in geslaagd hierin door te dringen tot aan de Beerze. Dit was echter bij vorige inventarisaties niet anders. De rij grotere weiden die vanaf de Brinksdijk het gebied

inlopen hebben een wat opener karakter dan de meer afgesloten landjes middenin het gebied. In het uiterste westelijke puntje langs de Brinksdijk hoort ook nog een stukje aan de overzijde van de Beerze bij het telgebied.

Het gebied is in zijn geheel afgesloten voor het publiek.

Ochtendstemming langs de overstroomde Beerze bij de Koevoortseweg, 15 mei 2023.

Methoden

LIJST VAN GETELDE SOORTEN

Er werd een BMP -B (bijzondere soorten) uitgevoerd. Hieronder de lijst Bijzondere soorten van SOVON met toevoegingen (geel gemarkeerd). In verband met de “Vogel van het jaar” activiteiten van SOVON en Vogelbescherming Nederland werd ook in 2023 de merel meegeteld.

Tabel 1. Lijst van getelde vogelsoorten tijdens de BMP in Smalbroeken -zuid 2023.

Lijst van vogelnamen op alfabet met fusieafstand BMP- B 2023						
Vogelnaam	Afk.	fusie-afstand		Vogelnaam	Afk.	Fusie-afstand
Aalscholver (Grote)	Aal	500		Knobbelzwaan	KnZ	2500
Appelvink	AV	300		Koekoek	Koe	nvt
Baardman	BM	500		Kokmeeuw	KoM	500
Bergeend	BE	2500		Krakeend	KrE	1000
Blauwborst	BB	200		Kramsvogel	KV	500
Blauwe Reiger	Blr	500		Kruisbek	KB	500
Bonte Vliegenvanger	BVL	200		Kuifeend	KE	1000
Boomklever	BKL	300		Kuifmees	Kf	300
Boomkruiper	BKr	200		Kwartel	Kw	1000

	Boomleeuwerik	BL	300		Matkop	Mat	500
	Boompieper	BP	200		Merel	M	200
	Boomvalk	BV	500		Middel bonte specht	MBS	500
	Bosrietzanger	B	100		Nachtegaal	N	200
	Bosuil	BU	500		Nachtzwaluw	NZ	300
	Braamsluiper	BS	300		Nijlgans	Nga	2500
	Brandgans	BgA	2500		Oeverzwaluw	OZ	500
	Bruine kiekendief	BrK	1000		Paapje	Paap	200
	Buizerd	Bui	1000		Patrijs	Pa	500
	Canadese Gans (Grote)	CGa	2500		Porseleinhoen	PH	300
	Cetti's zanger	CZ	300		Putter	Pu	300/500
	Dodaars	DD	500		Raaf	Rf	1500
	Draaihals	DH	500		Ransuil	RU	500/1000
	Engelse kwikstaart	Ekw	300		Rietgors	RG	200
	Europese kanarie	EK	300		Rietzanger	RZ	200
	Fitis	F	100		Ringmus	RM	200
	Fluiter.	FL	200		Roerdomp	RD	1000
	Fuut	Fu	1000		Roodborsttapuit	Rta	200
	Gaai	Gaai	300		Rouwkwikstaart	Rouw	300
	Geelgors	GG	300		Scholekster	Sc	1000
	Gekraagde Roodstaart	GR	200		Sijs	Sijs	300
	Gele Kwikstaart	GKw	300		Snor	Sn	200
	Goudhaan	GH	100		Sperwer	Sp	500/1000
	Goudvink	GV	500		Spotvogel	SV	200
	Grasmus	GM	200		Spreeuw	S	100
	Graspieper	GP	300		Sprinkhaanzanger	SZ	200
	Grauwe Gans	Gga	2500		Staatmees	SM	500
	Grauwe gors	GrG	500		Tafeleend	TE	1000
	Grauwe klauwier	GKI	500		Tapuit	Ta	200
	Grauwe Vliegenvanger	GVI	200		Tjiftjaf	Tj	200
	Groene Specht	GS	1000		Torenvalk	TV	500
	Groenling	G	300		Tuinfluiter.	T	200
	Grote Bonte Specht	GBS	500		Tureluur	Tu	1000
	Grote gele kwikstaart	GGK	500		Turkse Tortel	TT	300
	Grote Lijster	GL	500		Veldleeuwerik	VL	300
	Grote Zilverreiger	GrZi	1000		Velduil	VU	1000
	Grutto	Gr	1000		Visdief	VD	500
	Havik	Ha	1000		Vuurgoudhaan	VGH	200
	Heggenmus	HM	200		Waterral	WR	200
	Holenduif	Hol	300		Watersnip	WS	1000
	Houtduif	HD	300		Wespendief	WD	1000/2000
	Houtsnip	HS	1000		Wielewaal	Wie	500
	Ijsvogel	Ijs	2000		Wilde eend	WE	1000
	Kauw	Ka	300		Witte kwikstaart	WKw	300
	Keep	Keep	200		Wulp	Wu	1000
	Kemphaan	KH	1000		Zanglijster.	Z	300
	Kievit	Ki	1000		Zomertaling	ZT	1000
	Kleine Karekiet	KK	100		Zwarte kraai	ZKr	500
	Kleine Barmsijs	Barm	500		Zwarte Mees	ZM	300
	Kleine Bonte Specht	KBS	300		Zwarte roodstaart	ZR	200
	Kleine Plevier	KPL	1000		Zwarte Specht	ZS	600
	Kneu	KN	500		Zwartkop	ZK	200

 : Toegevoegde soorten

NB: Alle overige (zeer) zeldzame soorten ook vermelden!

BEZOEKSCHEMA EN ROUTES

Bij aanvang van de tellingen hadden zich 10 tellers gemeld, aangevuld met twee nieuwe leden,. Voor de aanvang van de telling werd verzameld bij de Theresiakerk in Lennisheuvel en afhankelijk van de aanwezige tellers werd een indeling gemaakt in twee of drie groepen, die elk een (of twee) van de deelgebieden A, B of C voor hun rekening namen. Er werd geteld op woensdag en zaterdagochtend, de avondtellingen werden verschoven naar de vrijdag. Een enkele keer is door weersomstandigheden van dit schema afgeweken. De tijden in onderstaand schema zijn afgerond op 5 minuten.

Tabel 2. Gerealiseerde bezoeken aan het gebied Smalbroeken-zuid in 2023

Datum	Tijd		Weer	Bijzonderh	Deelgebied / tellers / route		
	start	einde			A	B	C
Ma 13 feb	19.15	21.55	gunstig	uilentelling	GS, HJ, GH, PW, DK, HM		
Wo 1 mrt	7.00	11.40	gunstig	verkenning		JAH, GH GS	
Vr 10 mrt	7.55	9.30	gunstig		GS, JAH, HE		
Za 11 mrt	6.55	12.00	gunstig			HJ, CS, RB,DK	GS, TC, GH, AD
Wo 22 mrt	6.25	10.15	gunstig	Irma de Potter	HJ, DK, Irma	JAH, BvL, GH	GS, HM
Zo 2 apr	7.05	9.45	gunstig	Zomertijd	GS, AD, DK		JAH, GH
Ma 3 apr	7.00	10.05	gunstig			GS, HJ	
Wo 12 apr	6.30	11.30	gunstig		JAH, GH	GS, HJ	
Vr 21 apr	6.05	10.50	gunstig				JAH, GS
Za 22 apr	6.05	9.50	gunstig		GS, GH, BvL, HM	HJ, TC, DK	
Wo 3 mei	5.50	11.40	gunstig		HJ, HM	CS, JAH	GS, DK
Za 13 mei	5.40	10.30	gunstig			GS, DK, GH, HM	
Ma 15 mei	5.30	9.40	gunstig		GS, JAH		
Wo 24 mei	5.05	9.10	gunstig		HJ, HM, BvL	JAH, GH JvdV	GS, DK
Ma 5 juni	21.10	23.55	gunstig	Avond *	HJ, HM	JAH, GH	GS, DK BvL
Wo 14 juni	8.00	12.30	gunstig		JAH, GH, EV	GS, DK	HJ, HM
Vr 23 juni	20.55	23.10	gunstig	Avond *	GS, JAH, GH DK		
Vr 7 juli	8.15	11.10	gunstig		GS, DK,		HJ, HM
Wo 26 juli	8.50	12.00	gunstig		GH, JAH		

Tellers

Gerard Somers (GS), Jan Albert Hellings (JAH), Gerda Hellings (GH), Hans Janssen (HJ), Dick Kuus (DK), Betsie van Leeuwen (BvL), Huub Meertens (HM), Ad Sleenhoff (AS), Pieter Wesselink (PW), Elly Voets (EV), Chris Snik (CS), Rieneke van Bochove (RvB), Riek van de Bekerom (RB), Harry Eijkemans (HE), Jaap van der Veen (JV)

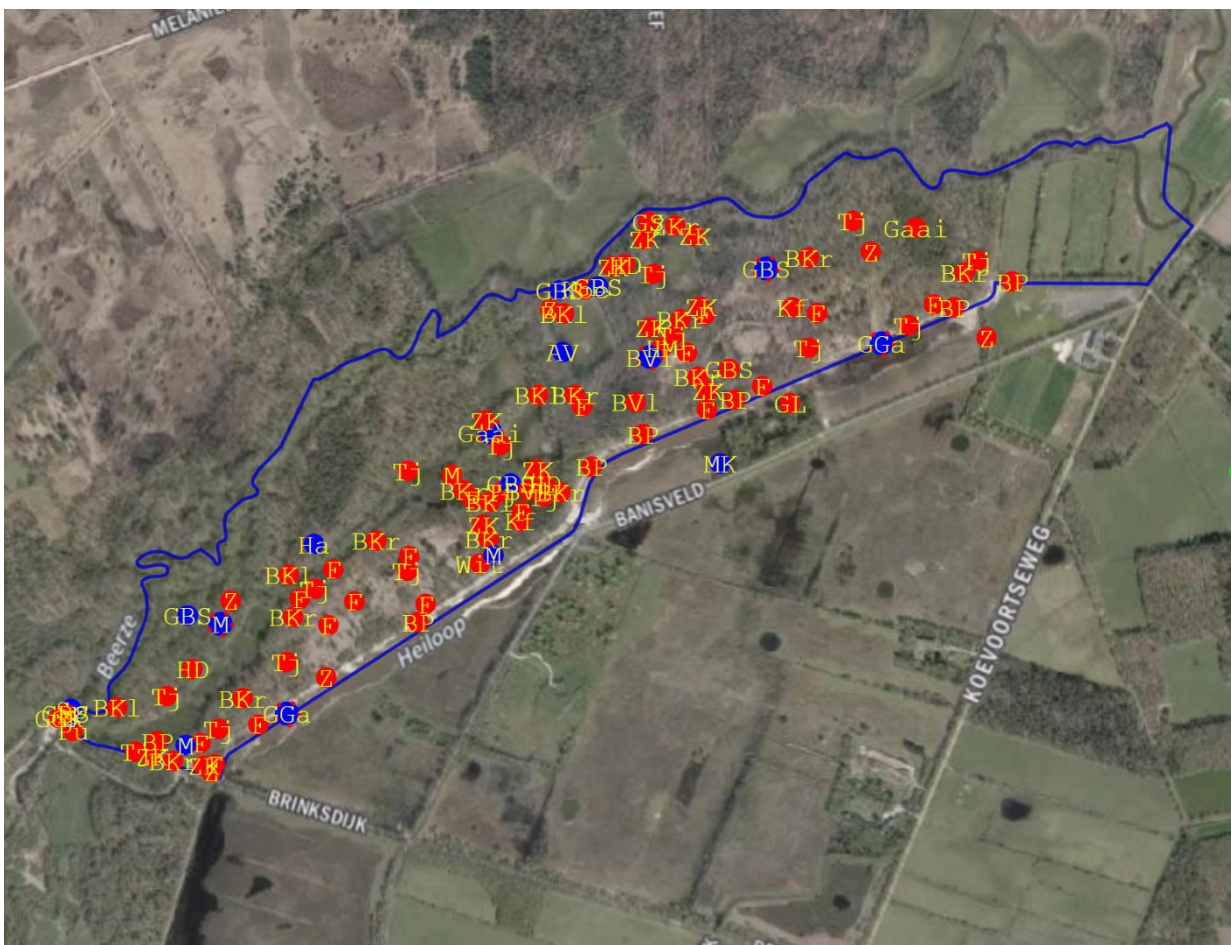
Routes

Zoveel als praktisch mogelijk werden er afwisselend verschillende startpunten gebruikt bij de tellingen in de verschillende deelgebieden.

REGISTRATIE VAN WAARNEMINGEN

De BMP werd uitgevoerd met behulp van de App “AviMAP voor Android” op Samsung TAB S2 en TAB A tablets en op een Android telefoon. De resultaten werden ingevoerd in het AviMAP verwerkingsprogramma op de site van SOVON. De bezoeken aan de verschillende deelgebieden werden gecombineerd in de beheertool “bezoek groeperen” en de dubbele waarnemingen op de grenzen van de deelgebieden werden handmatig verwijderd in het AviMAP programma.

Hieronder een voorbeeld van een waarnemingenoverzicht in AviMAP (bezoek deelgebieden B en C, 14 april 2023).

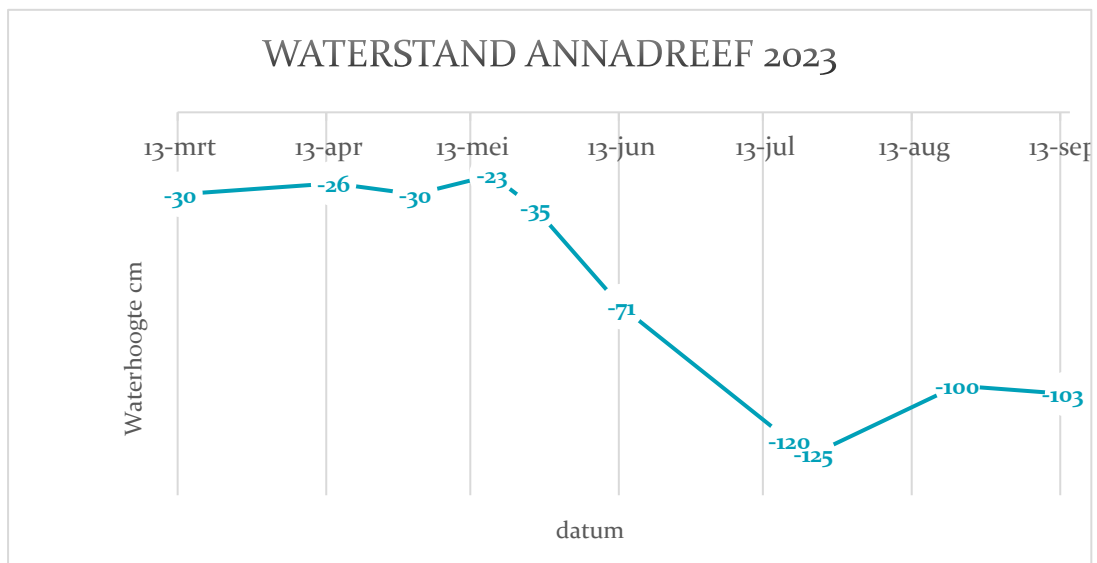

Figuur 1. Kaart met waarnemingen zoals die getoond wordt in het programma AviMAP.

OVERIGE BIJZONDERHEDEN

De grondwaterstand werd bij meerdere bezoeken afgelezen op de watermeter aan het begin van de Annadreef. Door de vele regen in het begin van het jaar en de inspanningen van het waterschap om zoveel mogelijk water vast te houden begonnen we met een behoorlijk hoge waterstand (-30 cm). Dit had tot gevolg dat grote delen van het onderzoeksgebied van april tot eind mei onder water stonden. De maanden mei en juni waren zeer zonnig en droog, waardoor de waterstand snel zakte.

Figuur 2. Waterhoogte gemeten op de watermeter aan de Annadreef in cm onder het maaiveld

Watermeter aan de Annadreef, 1 mei 2023

Resultaten

RESULTATEN 2023

Algemeen.

Er werden 11 vroege ochtendtellingen, 3 latere ochtendtellingen en 3 avondtellingen gehouden, verdeeld over het broedseizoen van februari tot en met juli. Daarmee voldoet deze BMP aan de voorwaarden van de Handleiding Broedvogelmonitoring van SOVON 2016 en kan deze BMP gebruikt worden om de stand van de broedvogels in dit gebied vast te stellen. Voor de directe vergelijking met resultaten van vorige jaren komen de tellingen uit 2005, 2010, 2011, en 2017 in aanmerking.

Resultaten in 2023 (samenvatting)

In het totaal werden liefst 94 soorten vogels waargenomen, waarvan 57 met één of meer territoria. Een bijzondere broedgeval was er van de **Grote gele kwikstaart**, waarvan helaas het nest waarschijnlijk is verdronken door de sterke stijging van het waterpeil van de Beerze eind april – begin mei. Later werd nog verschillende keren een paartje GGK waargenomen langs de Heilooop en langs de Beerze. In heel Nederland zijn van deze rode lijstsoort nog maar 300 – 400 broedparen aanwezig.

Verder deden naar verwachting de spechten het weer goed met o.a. 5 paartjes **Middelste bonte specht**. Andere mooie soorten die het goed deden waren de **Appelvink, Goudvink, Bonte en Grauwe vliegenvanger en Wielewaal**. Bij de uilentelling in februari werden naast 2 of 3 **Bosuilen** ook 2 **Stenuilen** waargenomen, die waarschijnlijk ergens in een nestkast bij een van de huizen langs de Koevoortseweg broeden. Bij de avondtellingen in juni en juli werden naast de verwachte **Houtsnippen** (in het totaal 14 waarnemingen) ook meerdere territoria **Nachtzwaluw** gevonden. Dit is een noviteit, bij de eerdere tellingen in 2010, 2016 en 2017 werden nog nooit Nachtzwaluwen gehoord in dit gebied. Dit past wel in de positieve trend van de aantallen Nachtzwaluwen in Nederland van de laatste jaren, die we ook elders op de Kampina hebben waargenomen.

Naast de uilen waren er waarnemingen van verschillende **Roofvogels**. In het voorseizoen passeerden **Rode wouw, Blauwe kiekendief**, later zagen we **Sperwer** en **Boomvalk**. Er waren waarschijnlijke broedgevallen van **Buizerd, Wespindief en Havik**.

In het meest oostelijke deel, langs de Beerze, zagen we nog typische riet- en moerasvogels zoals **Rietgors, Kleine karekiet, Blauwborst, Grasmus, Spotvogel en Bosrietzanger**. Hier waren ook broedgevallen van **Wilde eend** en **Meerkoet** en van **Grauwe gans** en **Nijlgans**. Ook waren er verschillende waarnemingen van de **Ijsvogel**.

Tabel 3. Resultaten in aantal territoria in 2005, 2010, 2011, 2017 en 2023.

Smalbroeken -zuid (totaal)

soort	2005 IVN	2010 WNLB	2011 IVN	2017 IVN	2023 WNLB
Appelvink	0	2	1	3	5
Blauwborst	0	0	0	0	1
Bonte Vliegenvanger	1	5	6	2	12
Boomklever	8	18	9	15	11
Boomkruiper	13	29	13	17	35
Boomleeuwerik	0	1	0	3	0
Boompieper	14	12	12	13	15
Bosrietzanger	0	0	0	1	0
Bosuil	3	1	0	2	3
Buizerd	1	1	1	2	2
Fitis	19	x	21	x	37
Fluiter	0	0	0	0	6
Gaai	5	x	3	0	4
Geelgors	0	0	2	5	0
Gekraagde Roodstaart	1	10	5	1	6
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	0
Goudhaan	3	x	3	0	1
Goudvink	2	1	3	3	2
Grasmus	0	0	1	6	8
Graspieper	0	0	1	4	0
Grauwe Gans	0	0	0	4	2
Grauwe Vliegenvanger	1	3	2	1	3
Groene Specht	2	2	2	3	3
Grote Bonte Specht	13	18	15	20	11
Grote Gele Kwikstaart	0	0	0	0	1
Grote Lijster	2	4	2	4	1
Havik	1	1	1	1	1
Heggenmus	0	x	1	x	9
Holenduif	3	x	5	x	4
Houtduif	9	x	14	x	10
Houtsnip	2	4	7	7	14
Ijsvogel	1	0	0	1	1
Kauw	0	x	0	x	2
Kleine Bonte Specht	2	2	5	3	3
Kleine Karekiet	0	x	1	2	3
Kneu	0	0	1	1	1
Koekoek	3	4	2	2	3
Kuifmees	4	x	3	4	5

Matkop	3	4	5	7	7
Meerkoet	0	0	0	x	1
Merel	17	x	24	x	23
Middelste Bonte Specht	0	0	2	3	5
Nachtzwaluw	0	0	0	0	5
Nijlgans	0	0	0	2	2
Patrijs	0	0	0	0	0
Putter	0	2	1	3	4
Rietgors	0	x	0	3	2
Roodborsttapuit	0	0	1	3	1
Sperwer	0	0	0	1	0
Spotvogel	0	0	1	0	2
Spreeuw	4	x	11	x	8
Sprinkhaanzanger	0	0	1	0	2
Staartmees	3	x	3	x	5
Tjiftjaf	17	x	20	x	40
Torenavk	0	0	0	1	0
Tuinfluter	8	x	8	7	8
Watersnip	0	0	0	4	2
Wespendief	0	0	1	0	1
Wielewaal	2	3	3	1	8
Wilde Eend	0	x	1	x	4
Witte Kwikstaart	0	x	0	1	0
Zanglijster	10	x	12	20	13
Zwarte Kraai	7	x	5	x	3
Zwarte Mees	0	x	1	0	2
Zwarte Specht	2	2	2	0	1
Zwartkop	18	39	22	28	35
Zomertortel	1	0	0	0	0

	Toename 2010 – 2017 - 2023
	Afname 2010 – 2017 - 2023
	Nieuwe soort in 2023

X = niet geteld

RESULTATEN IN VERGELIJKING MET VOORGAANDE JAREN: TRENDS

Ouder wordend bos

In vergelijking met vorige tellingen in 2010 -2017 was er een positieve ontwikkeling in aantallen territoria bij een aantal typische bosvogels als de **Appelvink**, de **Bonte vliegenvanger**, de **Boomkruiper**, de **Middelste bonte specht** en de **Wielewaal**. Deze soorten profiteren van het ouder worden van het bos, waardoor broedholtes ontstaan en op dode bomen ook veel insecten (-larven) als voedselbron te vinden zijn. Opvallend is wel het achteruitlopen van het aantal **Grote bonte spechten**. We hebben dit eerder gezien in andere delen van de Kampina en het lijkt voor een deel samen te gaan met de toename van de **Middelste bonte specht**. Mogelijk speelt hier ook mee dat een aantal criteria voor territoriaal gedrag strenger gehanteerd wordt, doordat o.a. steeds duidelijker wordt dat ook vrouwtjes van deze soort roffels op dood hout laten horen.

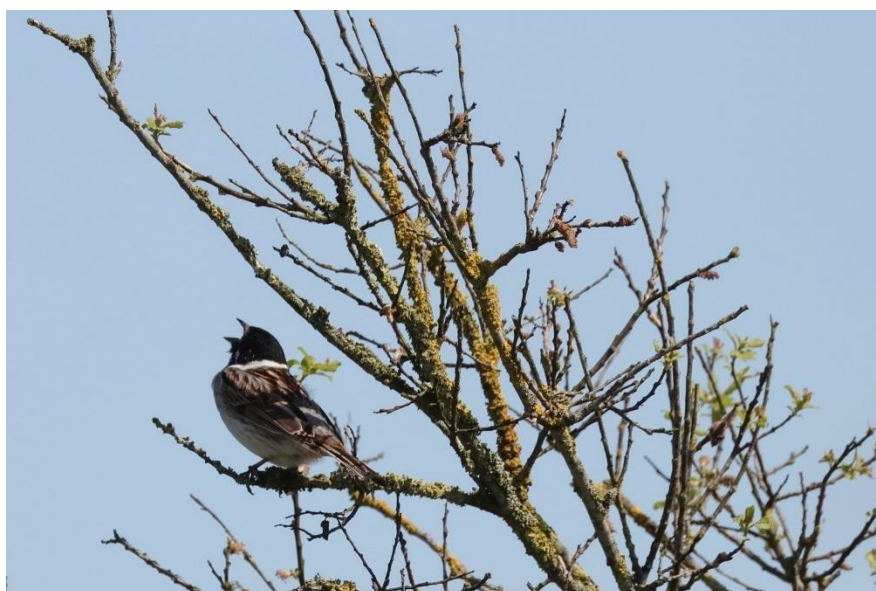
Grillige bomengroei in het zeer natte bosgebied langs de Beerze, 21 april 2023

Dempen van de Heilooop

Het dempen van de Heilooop (2021-2022) en het daarmee samenhangend weghalen van een deel van de dijk aan de westzijde van het gebied lijkt nog niet direct invloed te hebben op de vogelstand. Door het iets opener karakter aan deze kant van het gebied zou misschien een toename van typische bosrandvogels als **Boompieper** en **Grasmus** verwacht kunnen worden, maar dat is bij de **Boompieper** niet echt het geval, bij de **Grasmus** is wel een zekere toename te zien, maar die vinden we vooral bij de nieuwe meander in de Beerze aan de noordzijde van het gebied. De bedoeling van de demping van de Heilooop was (deels) om kwelwater uit de Kempen weer toegang te geven tot het Smalbroeken en met name de blauwgraslandjes. Door de continue zeer hoge waterstand van de Beerze en de bijna voortdurende overstrooming van deze landjes hebben we dit effect niet vast kunnen stellen.

Zeer hoge waterstand

De voortdurend zeer hoge waterstand in het gebied zou nadelige gevolgen kunnen hebben voor verschillende grondbroeders. In vergelijking met de voorgaande jaren 2010 -2017 hebben we inderdaad een nadelig verschil kunnen zien, bijvoorbeeld voor de **Graspieper** en mogelijk de **Geelgors**. Voor de **Geelgors** en de **Grote lijster**, die beide op de grond foerageren zou het nadelige effect ook veroorzaakt kunnen zijn doordat veel van de aanwezige graslandjes lange tijd onder water stonden. Daar staat tegenover dat we 2 territoria **Watersnip** aantreffen op de blauwgraslandjes, wat niet eerder gezien is en mogelijk een gevolg van de natte omstandigheden.

Rietgors bij de meander in de Beerze, 17 mei 2023

Nieuwe meander in de Beerze

Als onderdeel van de Natuurvisie Kampina en Oisterwijkse bossen en vennen 2016 - 2033 (Natuurmonumenten, 2015) is ook het gedeelte van de Beerze vanaf de uitstroom uit de Kampina / Smalbroeken ge-hermeanderd. Het proces van natuurherstel heeft vooral de laatste jaren vorm gekregen door de uitgroei van jonge aanplant van gevarieerd loofhout en plaatselijk ook natuurlijk opschieten van naaldhout, met name grove den op drogere gedeeltes. Het eerste gedeelte van dit traject valt binnen onze plot en toont een groei van het vogelbestand, met name verschillende riet- en moerasvogels, zoals **Kleine karekiet**, **Rietgors**, **Grasmus**, **Fitis** en ook een enkele **Blauwborst**. Ook waren er daar broedgevallen van **Wilde eend** en **Meerkoet** en waren er verschillende waarnemingen van een **IJsvogel**.

BESPREKING VAN ENKELE SOORTEN EN SOORTGROEPEN

Roofvogels

Al vele jaren is de Smalbroeken en het aangrenzende gebied (Bisschopsvelden) een hotspot voor de **Wespendief**. Ook dit jaar waren er vanaf de tweede week van mei meerdere waarnemingen van paartje **Wespendief** (vleugelklappen). Deze zeer schuwe soort zoekt duidelijk gebieden uit met weinig verstoring door mensen. Uiteindelijk hebben ze waarschijnlijk gebroed ongeveer in het midden van het gebied, dicht tegen de Beerze aan.

Daarnaast zijn er duidelijke aanwijzingen voor broedgevallen van **Buizerd** en **Havik**.

Paartje Wespendief in een boom langs de gedempte Heilooop, 18 juli 2023

Uilen

Bij de avondtelling in februari waren 3 waarnemingen van roepende mannetjes **Bosuilen**. Daarnaast werden er tweemaal roepende **Stenuilen** gehoord. Deze laatsten zullen zeer waarschijnlijk nestelen in een van de nestkasten bij panden langs de Koevoortseweg.

Tijdens de avondbezoeken in juli werden op twee verschillende plaatsen jonge **Bosuilen** gehoord, waardoor het waarschijnlijk is dat twee of meer broedgevallen ook succesvol zijn geweest.

Grote gele kwikstaart

Hoewel de **Grote gele kwikstaart** wel vaker langs de Beerze wordt waargenomen is dit de eerste keer dat in het gebied Smalbroeken – zuid een broedgeval is vastgesteld. Er waren veel waarnemingen van nestindicerend gedrag vanaf de brug over de Beerze in de Brinksdijk. Helaas is door de hoge waterstand van de Beerze eind april – begin mei waarschijnlijk het broedsel verloren gegaan. Een paartje **Grote gele kwikstaart** werd later nog langs de Heilooop en de Beerze waargenomen. In heel Nederland zijn van deze rode lijstsoort nog maar 300 – 400 broedparen aanwezig.

Grote gele kwikstaart bij een poeltje in de voormalige Heilooop, 24 mei 2023

Nachtzwaluwen

Voor het eerst werden in dit (natte) gebied **Nachtzwaluwen** waargenomen tijdens twee avondbezoeken. Dit past wel in de stijgende trend van deze soort in Nederland en op de Kampina in het bijzonder. Mogelijk zijn het jongen die in vorige jaren elders op de Kampina zijn opgegroeid die zich hier gevestigd hebben. En kennelijk zijn er op de hogere delen voldoende droge plekken om te kunnen nestelen. Dit doen ze bij voorkeur op de grond onder een vrijstaande grove den, of langs de bosrand. Voor deze unieke soort is het dus van groot belang deze situatie te handhaven en niet (te veel van) deze vrijstaande dennen op de overgebleven stukjes hei te kappen.

Houtsnippen

Al vroeg in het voorjaar werden talrijke **Houtsnippen** (7) waargenomen die voor de voet opvlogen. Tijdens 2 avondtellingen in juni en juli werden 14 waarnemingen van baltsvluchten van (tjippende en knorrende) houtsnippen gedaan. Moeilijk vast te stellen is hoeveel broedgevallen er zijn. Maar door de verborgen leefwijze van de soort is onderschatting waarschijnlijker dan overschatting. Vergelijking met de resultaten van vorige jaren is daardoor ook moeilijk, maar in ieder geval is het gebied Smalbroeken – zuid nog steeds een zeer belangrijk gebied voor de **Houtsnip**.

Merel

Het jaar 2022 was door Vogelbescherming uitgeroepen tot het **het jaar van de Merel**. In de jaren 2016 -2019 zijn er heel veel **Merels** bezweken (landelijk tot -50%) aan het **usutuvirus**. In onze tellingen van 2005, 2017 en 2023 zien we dit effect niet terug, er is een redelijk constant aantal **Merels** gevonden. Eerder hebben we ook in andere delen van de Kampina geen teruggang van de Merel waargenomen. In al deze deelgebieden is de Merel nog steeds een talrijk aanwezige bosvogel.

OVERIGE FAUNA

Zoogdieren

Bever

Langs de Beerze was al vroeg in het voorjaar veel activiteit van de **bever** zichtbaar. Aan de noordoost- punt van het gebied legde de bever twee grote bomen over de Beerze en werd een burcht gevonden. Ook waren er steeds verse sporen (looppaden) van de bever naar een kleine poel en naar een deel met veel jonge opschot van wilgen en grove den (!) waarvan de bast werd afgevreten en waarvan takken en stammetjes werden gebruikt voor het bouwen van een burcht.

Beverburcht langs de Beerze, 10 maart 2023

Tot eind mei hebben we de bever actief bezig gezien op deze plek, daarna niet meer. De reden hiervoor is onduidelijk.

Bevervraatsporen verder stroomopwaars langs de Beerze, 21 april 2023

Meer stroomopwaarts was ook een (andere?) bever actief. Hier vonden we uitgebreide vraatsporen aan bomen langs de Beerze, met een aantal “glijbanen” waar de bevers te water gaan en ook loopsporen over het grote blauwgrasland in het midden van het gebied. Volgens mondelinge mededeling van een boswachter van Natuurmonumenten is op deze hoogte ook een burcht gevonden. Dit lijkt een extra argument om aan te nemen dat hier tegelijkertijd twee bevers op twee plaatsen bezig zijn geweest. Door de

ontoegankelijkheid van dit deel van het gebied (waterstand, hoge opgroei van braam en brandnetel) hebben we de activiteiten hier niet verder kunnen opvolgen.

Das

Al bekend was dat er een uitgebreid complex van dassenburchten aanwezig is in een deel van de oude kade langs de voormalige Heilooop. In het begin van ons onderzoek (maart) hebben we dit gedeelte bekeken om een idee te krijgen van de mogelijke vogelsoorten die we hier zouden kunnen aantreffen. In die periode was er al heel wat graafwerk te zien van de dassen. We hebben toen ook besloten dit gebied verder niet te betreden om verstoring van de dassenpopulatie te voorkomen. Wel is later bij het avondbezoek in juni duidelijk geluid van jonge dassen opgevangen.

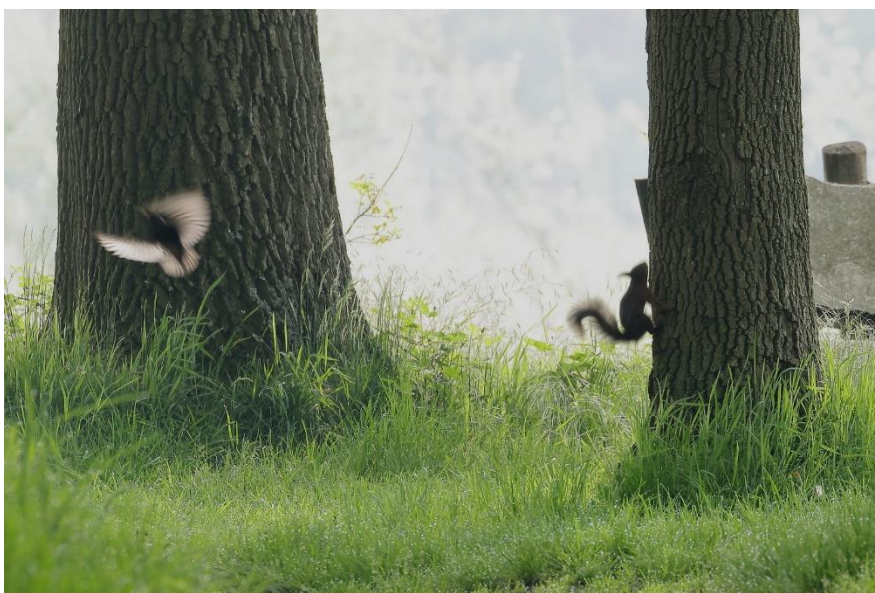
Bij bezoeken in maart werd ook in het bos tussen de dassenburcht en de Beerze graafsporen aangetroffen die leken op die van de das. Dit gebied is echter later langdurig overstroomd geweest en er zijn daarna geen verse graafsporen meer gevonden.

Vos

Op 3 mei zagen we twee volwassen vossen vanaf de kade langs de oude Heilooop (waar de dassenburcht zit) oversteken richting Banisveld. Onduidelijk is of de vossen daar zelf ook een burcht hebben of dat ze geïnteresseerd zijn in (jonge) dassen.

Eekhoorn.

In de Smalbroeken zelf werden geen eekhoorns waargenomen, misschien dat het gedeelte met grote bomen te nat is. Wel zagen we eekhoorns langs het grote pad langs de Beerze. Een fraaie waarneming was een paar eekhoorns dat werd verjaagd door spreeuwen. Waarschijnlijk deden de eekhoorns pogingen om de nesten van de spreeuwen leeg te roven.

Spreeuwen verjagen eekhoorns bij de bomen waar ze nestelen, 15 mei 2023

Ree

Door het hele gebied werden door het hele seizoen reeën waargenomen. Ook waren er situaties waarin duidelijk sprake was van de aanwezigheid van jonge kalfjes.

Haas en Konijn

Een aantal keren werden er bij het eerste weitje (deelgebied A en B) hazen waargenomen. Sporen van konijnen werden hoofdzakelijk gezien bij de kleine stukjes hei in het zuid-westelijke deel van het gebied (deelgebied C).

Bunzing

In het begin van het seizoen werd een bunzing waargenomen in de rand met houtstronken langs de gedempte Heilooop. Door stapels hakhout te laten liggen wordt dus ook voor dergelijke kleine roofdieren een goed leefgebied gecreëerd.

Vleermuizen

Tijdens de avondbezoeken in juni en juli werden op de open stukken (heide, weitjes) en langs de randen (Heilooop) meerdere soorten vleermuizen waargenomen. Kennelijk is er voldoende nestgelegenheid (oude bomen) en voedsel (met name grotere insecten zoals nachtvlinders) aanwezig.

Vlinders en libellen

Opvallend is het grote aantal Kleine ijsvogelvlinders. Dat hangt samen met de overal aanwezige Kamperfoelie, de waardplant van deze soort. Verder zien we talrijke libellen, waaronder diverse soorten Heidelibel en de Grote keizerlibel.

Kleine ijsvogelvlinder, 26 juli 2023

FLORA

De belangrijkste rijkdom van het gebied Smalbroeken-zuid zijn de blauwgraslandjes. Het zijn soortenrijke hooilanden op voedselarme, basenhoudende bodems die 's winters plasdras staan en 's zomers oppervlakkig uitdrogen. De naam blauwgrasland is afgeleid van de zwak blauwgroene kleur van de soorten die het aanzien bepalen. Dat zijn bijvoorbeeld Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*), Blauwe zegge (*Carex panicea*) en Tandjesgras (*Danthonia decumbens*). (Litt.: Herstelstrategie H6410: Blauwgraslanden, Beije, H.M et al.).

Naast deze soorten zijn onder andere Klokjesgentiaan, Gele Lis, Beenbreek, Koningsvaren en de genoemde Kamperfoelie opmerkelijke soorten die het gebied kleur geven. Er is echter ook heel veel opschot van stikstofminnende planten als Braam, Brandnetel en Adelaarsvaren.

Klokjesgentiaan en Gele Lis, 26 juli 2023

Conclusie en aanbevelingen

CONCLUSIE

- De aantallen en soorten broedvogels die we in 2023 in het gebied Smalbroeken-zuid hebben waargenomen komen in grote lijnen overeen met de tellingen uit 2010, 2011 en 2017. Er zijn geen grote gevolgen vastgesteld van de ingreep door het dempen van de Heiloo in 2020.
- De hoge waterstanden en overstromingen in het gebied hebben niet veel invloed gehad, behalve misschien op de Grote Lijster (foerageren vooral op grasland, echter ook landelijk sterk negatieve trend). Ook is een broedgeval van de Grote gele kwikstaart daardoor mislukt.
- Ondanks de hoge waterstanden hebben we voor het eerst broedgevallen van de Nachtzwaluw in dit gebied vastgesteld. Kennelijk zijn er op de hogere delen voldoende droge plekken om te kunnen nestelen.
- Het gebied is nog steeds zeer rijk aan Houtsnippen

AANBEVELINGEN

- Doordat het gebied niet voor het publiek toegankelijk is, biedt het rust voor veel zoogdieren en ook voor nestelende roofvogels zoals de Wespandief. Het handhaven van deze status lijkt daarom vanzelfsprekend.
- Het beheer gericht op vernatting van het gebied heeft in dit zeer natte voorjaar geleid tot tamelijk extreme omstandigheden. Op de vogelstand lijkt dit op korte termijn geen bijzondere gevolgen te hebben gehad. Voor de langere termijn zou dit regelmatig gemonitord moeten worden.
- Het beoordelen van effecten op overige fauna en flora valt niet binnen onze competentie, maar het oprukken van verschillende stikstofminnende plantensoorten is zeker een zorgwekkende ontwikkeling. Algemene maatregelen om deze ontwikkeling tegen te gaan zijn daarom zeker op zijn plaats.

Bijlagen

Soortkaarten 2023
van de plot Smalbroeken-zuid,
sovon plot 5660, uit AviMAP.

Boxtel, 9 november 2023
Vogelwerkgroep, Natuurwerkgroep Boxtel
Auteur en foto's: Jan Albert Hellings